

ENVIRONMENTÁLNÍ BEZPEČNOST

**Tomáš Hák, Alena Oulehlová, Svatava Janoušková
a kolektiv**

Knihy svým obsahem navazuje na projekt „Integrované hodnocení dopadů globálních změn na environmentální bezpečnost České republiky“ (VG20122015091), Program bezpečnostního výzkumu ČR.

Vydání knihy bylo schváleno vědeckou radou nakladatelství.

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této knihy nesmí být reprodukována žádnou formou, elektronickým, optickým, audio, mechanickým či jiným způsobem, včetně systémů na ukládání a vyhledávání informací, bez písemného souhlasu vydavatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Environmentální bezpečnost

Tomáš Hák, Alena Oulehlová, Svatava Janoušková a kolektiv

Vydalo nakladatelství Ekopress, s. r. o.

K Mostu 124, Praha 4

1. vydání – 2015

Odpovědná redaktorka Iva Kapcová

Sazba Ekopress

Obálka Karel Novák

Tisk Art D – Grafický ateliér Černý, s. r. o.

www.ekopress.cz

Recenzenti:

doc. Ing. Miroslav Hájek, PhD

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.

© Tomáš Hák, Svatava Janoušková, Jan Kovanda, Eliška Krkoška Lorencová, Blanka Loučková, Alena Oulehlová, David Vačkář, Jan Weinzettel, 2015

© Ekopress, s. r. o., 2015

ISBN 978-80-87865-19-4

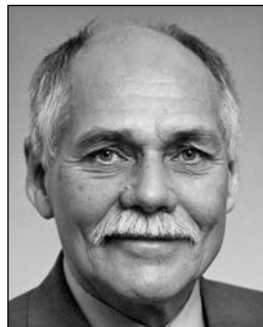
Obsah

Předmluva	7
1 Environmentální bezpečnost v historickém kontextu	9
2 Koncept environmentální bezpečnosti v mezinárodních studiích a vytyčení témat rámce environmentální bezpečnosti	14
2.1 Koncept environmentální bezpečnosti v mezinárodních studiích	14
2.2 Vytyčení témat rámce environmentální bezpečnosti	18
3 Surovinová bezpečnost	25
3.1 Zajištění surovinových zdrojů	27
3.1.1 Infrastruktura zabezpečení dodávek	37
3.2 Dopady a rizika využívání materiálů	39
4 Energetická bezpečnost	42
4.1 Zajištění energetických zdrojů	44
4.2 Infrastruktura zabezpečení dodávek	49
4.3 Dopady a rizika využívání energie	51
5 Ekologická a biologická bezpečnost	54
5.1 Potravinová bezpečnost	56
5.1.1 Ekosystémové služby	58
5.1.2 Přírodní zdroje	59
5.1.3 Ovlivnění ekosystémů a přírodních zdrojů	61
5.2 Přírodní společenstva	63
5.3 Lidské systémy	65
5.3.1 Růst populace a zranitelnosti	65
5.3.2 Zdraví obyvatelstva	65
5.3.3 Environmentální změny a vznik konfliktů	66
5.3.4 Úroveň vzdělání	67
6 Dimenze tradiční bezpečnosti	69
7 Komparativní studie rámců environmentální bezpečnosti vybraných zemí v bezpečnostních strategiích	71
7.1 Dimenze tradiční bezpečnosti	72
7.2 Energetická bezpečnost	73
7.3 Surovinová bezpečnost	74

7.4	Ekologická a biologická bezpečnost	75
8	Nástroje environmentální bezpečnosti	77
8.1	Legislativní nástroje	77
8.2	Ekonomické nástroje	82
8.3	Institucionální nástroje	97
8.3.1	Soudy a státní zastupitelství	106
8.3.2	Nevládní organizace a občanské iniciativy	106
8.3.3	Právnícké osoby a podnikající fyzické osoby	108
8.3.4	Zájmové organizace	109
8.3.5	Finanční instituce	110
8.4	Nástroje vědy a výzkumu	110
8.5	Zapojení veřejnosti	112
8.6	Monitorovací a informační nástroje	114
8.7	Nástroje strategického plánování	119
8.8	Vzdělávací nástroje	125
8.9	Dobrovolné nástroje	127
8.10	Mezinárodní spolupráce	129
	Slovo na závěr	135
	Summary	141
	Literatura	143
	Rejstřík	155

Předmluva

V souvislosti s projevy klimatické změny a stále ne plně uspokojivého stavu životního prostředí se ukazuje, že vztahy mezi životním prostředím a bezpečností nabývají stále více na významu. Ať už na ně pohlížíme optikou lidské bezpečnosti a kvality života, nebo je vnímáme jako téma tradičně bezpečnostní (environmentální problémy jako zdroje potenciálních ozbrojených konfliktů a nestability společnosti), vždy by vztahy mezi životním prostředím a bezpečností měly být předmětem zájmu politik zemí celého světa.

I když je environmentální bezpečnost konceptem objevujícím se již od 70. let minulého století, až donedávna byl politiky přehlížen. Stejně tak byla přehlížena skutečnost, že poškozování přírodního prostředí může mít vážné dopady na sociální a politickou stabilitu zemí i jejich ekonomický růst, což v extrémních případech může být i důvodem pro vypuknutí a rozvoj místních nebo i mezinárodních konfliktů. V posledních několika letech však klimatická změna, neudržitelná spotřeba přírodních zdrojů, ztráta biologické rozmanitosti, šíření invazivních druhů rostlin a živočichů a řada dalších environmentálních hrozeb přestala být výhradním zájmem strategií udržitelného rozvoje (které bezpečnostní aspekty řeší jen okrajově), a tato témata se stávají v řadě zemí, včetně České republiky, součástí bezpečnostních politik.

Environmentální bezpečnost tedy již není neznámým pojmem – rychle lze zjistit, že Google vyhledá přes 400 tisíc odkazů, odborně zaměřený Google Scholar přes 40 tisíc odkazů a databáze odborných časopisů SCOPUS téměř 800 článků. Horší je to již s prameny v českém jazyce – zde Google vyhledá okolo 3 tisíc odkazů a Google Scholar pouhých 93 odkazů. Kniha *Environmentální bezpečnost* reaguje na tuto skutečnost a přináší nejnovější ucelené informace o problematice environmentální bezpečnosti, jak ji v současnosti chápou přední světoví odborníci na danou problematiku. Zabývá se historií vzniku konceptu, historickými i aktuálními problémy v oblasti surovinové, energetické, biologické a environmentální bezpečnosti, analyzuje bezpečnostní strategie vybraných zemí a seznamuje s nástroji environmentální bezpečnosti v kontextu České republiky. Věřím, že kniha osloví širokou čtenářskou obec nejen mezi odborníky na environmentální bezpečnost, ale také mezi odborníky v oblasti udržitelného rozvoje a přispěje k žádoucímu propojení obou v současnosti odděleně stojících konceptů.

Prof. RNDr. Bedřich Moldan, CSc., dr.h.c.